

SPIS TREŚCI

WSTĘP 9

ROZDZIAŁ I.

„MACH DEN ORT AUS, MACHS WORT AUS”. GRANICE GÓRNEGO ŚLĄSKA 18

I.1. POJĘCIE REGIONU 18

I.1.1. Regionalizm a regionalizacja 21

I.1.2. Polska krajem regionów — podział administracyjny kraju 22

I.2. REGION POGRANICZA KULTUROWEGO I EUROREGION 22

I.3. NAZWA „GÓRNY ŚLĄSK”/„ŚLĄSK”. POLE SEMANTYCZNE TERMINU 24

I.3.1. Etymologiczne wyjaśnienie terminu „Górny Śląsk” 24

I.3.2. Nazwa „Górny Śląsk” 26

I.4. OKREŚLENIE GRANIC REGIONU GÓRNEGO ŚLĄSKA 28

I.4.1. Historyczne granice Górnego Śląska 28

I.4.2. Geograficzne granice Górnego Śląska 30

I.4.3. Propozycje mieszkańców wytyczenia granic Górnego Śląska 32

I.4.4. Granice Górnego Śląska proponowane przez instytucje ruchu regionalnego 34

ROZDZIAŁ 2.

„PIEŚŃ POGRANICZA W SWEJ ISTOCIE JEST WIELOGŁOSOWA. [...] WYŁANIA SIĘ Z WIELU, BRZMI POMIĘDZY [...]”. IDEE POGRANICZA 39

2.1. POJĘCIE GRANICY 40

2.2. DEFINICJE POGRANICZA 41

2.2.1. Kresy a pogranicze — kwestie definicyjne 45

2.3. ODMIANY I FORMUŁY POGRANICZA. KLASYFIKACJE TYPÓW POGRANICZA 46

- 2.4. POGRANICZE W ROZUMIENIU TERYTORIALNYM 47
 - 2.4.1. Pogranicze stykowe 48
 - 2.4.2. Pogranicze przejściowe 48
- 2.5. POGRANICZE W ASPEKcie SPOŁECZNO-KULTUROWYM 49
 - 2.5.1. Pojęcia związane z pograniczem społeczno-kulturowym: wielokulturowość i akulturacja 49
- 2.6. POSZUKIWANIE WŁASNEJ TOŻSAMOŚCI — POGRANICZE W KONTEKŚCIE OSOBOWOŚCIOWYM 50
 - 2.6.1. Charakter narodowego samookreślenia według Antoniny Kłoskowskiej 51
 - 2.6.2. Od izolacji grupowej do integracji 52
 - 2.6.3. Kategoria obcego/innego 54
 - 2.6.4. Warstwy tożsamości według Miliona Gordona. Socjologiczny aspekt pogranicza w kontekście osobowościowym 58
- 2.7. POGRANICZE JAKO DIALOG KULTUR 58
 - 2.7.1. Etos dialogu 59
 - 2.7.2. Idea pogranicza otwartego 60
- 2.8. RELACJA CENTRUM — POGRANICZE 60
- 2.9. POGRANICZE ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE 63
 - 2.9.1. Pogranicze zewnętrzne 63
 - 2.9.2. Pogranicze wewnętrzne 64
- 2.10. POGRANICZE NARODOWE A POGRANICZE CYWILIZACYJNE 65
- 2.11. PODSTAWA FILOZOFICZNA POGRANICZA W PERSPEKTYWIE TEORII POGRANICZA DIALOGU. TEORIE PRZEDSTAWICIELI „FILOZOFII DIALOGU” 65

ROZDZIAŁ 3.

DYSKUSJA WOKÓŁ LITERATURY TOŻSAMOŚCIOWEJ 70

- 3.1. LITERATURA MAŁYCH OJCZYZN 72
- 3.2. LITERATURA TOŻSAMOŚCIOWA 79

ROZDZIAŁ 4.

POGRANICZNY CHARAKTER PRZEMYSŁOWEGO GÓRNEGO ŚLĄSKA WE WSPÓŁCZESNEJ LITERATURZE TOŻSAMOŚCIOWEJ 85

- 4.1. SKOMPLIKOWANA GÓRNOŚLĄSKA HISTORIA — CZARNY OGRÓD MAŁGORZATY SZEJNERT 86
- 4.2. KOLEKCJONERZY DOŚWIADCZEŃ 92
 - 4.2.1. Poszukiwanie utraconego Heimatu. Podróż w dzieciństwo oraz próba przekraczania granic — Tetralogia gliwicka Horsta Bienka 93
 - 4.2.2. Rozbudowane wspomnienia — *Cholonek, czyli dobry Pan Bóg z gliny* Janoscha 105
 - 4.2.3. Pozostałości w pamięci — Peter Lachmann, *Wywołane z pamięci* 117
 - 4.2.4. Sentymentalny powrót do dzieciństwa — *Dom, sen i gry dziecięce* Juliana Kornhausera 127
 - 4.2.5. „Barwny fresk o wielonarodowościowym czeskim Śląsku” — Ota Filip, *Wniebowstąpienie Łojzka Łapaczka ze Śląskiej Ostrawy* 135
 - 4.2.6. „Karuzelowa opowieść”. *Piąta strona świata* Kazimierza Kutza 145
- 4.3. PRZYBYSZ Z LUBANIA — OSWOJONA RZECZYWISTOŚĆ GÓRNOŚLĄSKA W UJĘCIU TWÓRCZOŚCI FELIKSA NETZA 153
- 4.4. POSZUKIWACZE SIEBIE. PISARZE POGRANICZA — ROZDARCI I POSZUKUJĄCY WŁASNEJ TOŻSAMOŚCI 161
 - 4.4.1. Jednoczesne uwikłanie w dwóch zakątkach — *Dwa miasta* Adama Zagajewskiego 162
 - 4.4.2. W poszukiwaniu własnego miejsca — proza Henryka Wańka 170
 - 4.4.3. Wielkopolska — Śląsk — Zagłębie — proza Jacka Durskiego 178
- 4.5. UCIEKINIERZY ZAKOTWICZENI W ŚLĄSKOŚCI 186
 - 4.5.1. Rodzina pęknięta — *Gnój* Wojciecha Kuczoka 187
 - 4.5.2. „Kim jestem?” — twórczość Szczepana Twardocha 194

ZAKOŃCZENIE 203

BIBLIOGRAFIA 208